

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Zalabai Zsigmond: Hazahív a harangszó

XI

UTÓIRAT – AVAGY AZ IDŐ FAGGATÁSA

Rakódnak egymásra (válaszfal épül tán?) téglái a sokasodó eszten-
dőknek, amióta – egyetemre kerülve 1967-ben, majd ott ragadva
a főváros szerkesztőségeiben – kiszakadtam az otthonvilág min-
dennapjainak valóságából. Hírhozó és hazahívó levelek jelzik azóta
a múlt idő állandó ünnepeit, alkalmait a várt találkozásnak:

Szüretre gyertek haza!
Karácsonyra várunk!
Disznótorba várunk!
Húsvétra gyertek!
Nyárra hozd a gyerekeket!

Megyünk – mint hozzánk hasonlóan sok ezer „kétlaki” még –
megyünk tehát, míg van kihez, otthonról: haza.

Ipolypásztóra, amelynek népéletén – hasonlóan tájaink más
községeiéhez – természetesen nagyot változtatott századunk máso-
dik fele. Olyannyira, hogy az életformaváltás eredményeként a mai
falu nem is parasztfalu már. 1940-ben 417 keresőképes személy élt
őstermelésből, 1980-ban viszont már csak 118.

Összevetve a régi parasztvilágot a mai földművesek, a szövet-
kezeti parasztság életével: a természetes gazdálkodásról a pénzgazdál-
kodásra való áttérés tűnik föl a legfontosabb változásnak. Ez hozta
magával annak lehetőségét, hogy az egykori „őstermelő” „fogyasz-
tóvá” lépjen elő, aki birtokba veheti a technika és a civilizáció kí-
nált anyagi javakat és szellemi értékeket. Hadd ne soroljak –
hiszen elért jótékony hatása korunknak minden egyes községet tá-
jegységeinken – fárasztó adatokat arról, hány rádió, televízió, hűtő-
szekrény, mosógép szolgálja a falu népét azóta, hogy 1955-ben be-
vezették a villanyt. Hadd hivatkozzam csupán arra, hogy míg
„a front előtt” parasztházban a fürdőszoba elérhetetlen vágyalom
volt csupán, addig 1980-ban már 169-et írtak össze a népszámlálók;
s hogy míg 1935-ben egyetlen személygépkocsi verte föl a falu
porát (a körzeti orvosé), addig évtizedünk elején már negyvennégy
száguldozott a kátyúk nélküli aszfaltúton...

Átalakult, méghozzá radikálisan, a népesség szociális rétegző-
dése. 1980-as adatok szerint a falu lakóinak többsége a mezőgazda-
ságon kívül keresi kenyerét: az iparban (80 fő), az építőiparban
(25), a közlekedésben (23), a kereskedelemben (15), az iskola-,
a művelődés- és az egészségügyben (17). A nagyarányú szociális

átrétegződés annak eredményeképpen jöhetett létre, hogy élhet a társadalom kínálta érvényesülési lehetőségekkel a falu embere is: szakmát tanulhatnak, munkahelyet választhatnak a fiatalok, kedvükre valót. Továbbtanul, akinek tehetsége van. Zseliz, Párkány. Ipolyság, a közeli kisvárosok adnak otthont a fiataloknak. S a fővárostól Kassáig számtalan település még. A kirajzások következőben évtizedről évtizedre csökken a község lakosságának száma:

1960-ban 950 lakos, ebből magyar 664 fő (69,8 %)
1970-ben 805 lakos, ebből magyar 617 fő (76,6 %)
1980-ban 649 lakos, ebből magyar 495 fő (76,3 %)

A legutóbbi népszámláláskor a község 228 épületéből húsz üresen állt. Elhagyott porták, gaz fölverte udvarok, megvakult – bedeszkázott ablakú – házak néznek az utcákra. Az Alvégben? Minden második-harmadik portán adja tanújelét némi életnek egy-egy magányos lélek: tanúja századunk első harmadának, a hajdan volt parasztvilágnak. Öreg a falu, sokszor kondul hát temetésre a harang; sokszor fogad a hírrel anyám, hogy elment ez is, meg el az is, nyugodjék szegény. Legyen könnyű neki a föld – gondolom, mert volt hozzájuk közöm, mert ismertem őket, mert így vagy úgy, de valamiképpen biztos, hogy hatottak reám esztendeiben a fogékony gyermekkoromnak. Talán a mozdulataikat őrzöm, izmaik játékát, ahogy megsuhintották a kaszát, fölcsipedték a lehullott szőlőszemeket; talán a nevetésüket, a sírásukat; igaz meséiket arról a korról, amit meg nem éltem, de amelynek emlékeit magamban hordozom mégis a génjeimbe kódolt érzések, indulatok és mentalitás folytán – mint ahogy magában hordozza elődeit mindenki, a Csalólóköztől a Bodroghöz, aki testi valójában szülőfalujából kiszakadt ugyan, ám el tőle nem szakadt, mert érzelmeinek köldökzsinórján át abból is táplálkozik, abból is gyűjt életerőt, amit gyermekként s ifjúként szívott magába falujának valóságából, a fölnevelő közösség reája testált kollektív emlékezetéből. Szülőföldünkhöz tartozunk mi kétlakiak, kétlelkűek, a szülőföldön kívül is. Messze járjuk bár tőle az utat – a születés és a halál közé kicövekeltet –, de vállunkon azzal a tarisznyával, melyet önzetlenül, viszonzást nem várva, bőkezű adományozóként csakis a szülőföld tud nyakába kanyarítani világlátni indult fiainak.

Élet és halál, sorsa, szerepe, lehetősége az embernek – abban

a közegben mutatja meg igazán önmagát, megrendítő és fölemelő lényegét, amelyben a rációt átjárja, átsugározza, gyöngéden átmelegíti az együttérzés, a szájalom, a szeretet.

Fölnevelő közösségünkben tehát.

Ezért utazunk, ha csak tehetjük, mi, kétlakiak:

Otthonról – haza.

Megrakni újra, mert szükségünk van rá, hazáival a tarisznyát.

Vigasszal, amely keserű, ám mégis éltető.

Üldögélek itt, rálátva szépen a falumra, magasan a főutcáját szembekapó szőlődomb tetején, üldögélek itt órák óta már, kiszakadva mintegy az *én* időmből, s belehullva a rejtett, a lappangó, a tudat alatt megbúvó időbe, az elődökről rám maradt emlékezet-időbe, üldögélek itt a jótékony csöndben, közepén az életkedvtől majd kicsattanó természetnek, a buja zsendülésnek, mámoros virágzásnak, a bokrait, fáit, szőlőtőkéit a lankán zöldarany hullámokban lehömpölyögtető vegetációnak, kupolája alatt a kerek kék égnek, pufók kis felhők (angyalai a békességnek) villantják felém habcsukor arcukat... – gyönyörű, gyönyörű ez a nyár! –; üldögélek itt, rakosgatva az emlékeket, az enyémekeket és az elődeimét, vissza 1554-ben említett jobbágy ősömgig, Emericus Zalabáig, s még ennél is visszább, mély kútjáig a közösségi emlékezetnek, próbálva közben megérteni – Ágostonnal, a filozófussal szólva – jelentőségét és belső mivoltát az Időnek.

Mi volt az Idő itt, e „huzatos” tájain Közép-Európának, a völgybeli fészekben, amely fölött most szívet derítőn ragyog a nap?

Ez volt az Idő: tatárok vonulása az Ipoly völgyében; szétdőlt, fölperzselt otthonok. Ez volt az Idő: csákmáték és „vad úri tatárok” népnézése. Ez volt az Idő: Ali győzelemünnepe; megpróbáltatásai a hódoltság falvak sorának. Ez volt az Idő: Bécs kétfejű sasmadara, amint mohón csap le a védtelen tájra. Ez volt az idő: ellenreformáció. Lelkészüldözés és véstörvényszék, gályarabság és templomdúlás, tiltások és jogkorlátozás. Ez volt az Idő: vérbe fojtott kuruc szabadságharc. Labancok dúlása. Ez volt az Idő: 1848–49 hiába-harca; hiénák – haynauk – tombolása. Ez volt az Idő: bakatörténelem. Első háború. Vöröskatonák. Második háború. Tűzvészek és árvizek és földrengések; valóságosan is, képletesen is. Ez volt az Idő: parányi fészkek áll forgószeleiben a negyvenes éveknek...

De példázza nekem azt is a falum: talpra állt mindig, nagy útések, nagy sebek, nagy megpróbáltatások után is a nép. Seb-

lázakban emésztődve bár, tíz pusztá körömmel bár, de kiküzdötte magát csapdáiból, töreiből, farkasvermeiből a zordon történelemnek újfent és újfent. Rendet rakott – újra és újra, és megint csak újra – a romokon; küszködött, küzdött szívósan, mint ki tudja, hogy ezt követeli tőle parancsa az önmegőrzésnek, a fennmaradásnak. Kemény próbák után zúdult rá a huszadik század, s lett faluja az, ami: falu a határon. Ítéleteiben éppen ezért józan ez a nép. Elfogulatlan – mindkét irányban. Érzékeny az igazságtalanságra, fogékony az igazságosságra.

És ... kétkedő.

Hordozva magában nehéz emlékeit elmúlt századoknak, megtapasztalhatta ugyanis, hogy érték és erkölcs nem ismervei a közömbös, a közönyös, a szenttelen Időnek.

Gyanakvásra, próbálván szemébe nézni sorsunknak, az álarcosan közelítőnek, ennyi épp elég.

Ha van, hát *bennünk* van az érték.

A hűségé: népünk iránt.

A felelősségé: a „mivé leszünk” iránt.

Ha van erkölcs, hát *mibennünk* van.

Próbálván szemébe nézni sorsunknak, az álarcosan közelítőnek:

Lám, ez meg vigasznak nem kevés...

„Huj, huj, rá!!!”

Kurjongatás ránt vissza a múltból a mostba. Futva fölfelé a dombnak, a fiam s a lányom integet felém.

Mögöttük, nyári verőfényben, a falum.

Késpenge kocsmasztalon: villog az Ipoly.

Vagy tükör, amelyben aranyhaját fésüli a Jóság?

Ballagok tünődve le, a gyermekeim felé.

A Jövő felé.

„Határon innen és határon túl: jóakaratot, meglátást, megértést, megváltást!

Béke velünk.”

Ipolypásztor – Somorja, 1981. december – 1984. december